

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.04.1998, sp. zn. 2 Cdon 319/97, ECLI:CZ:NS:1998:2.CDON.319.1997.1

Číslo: 8/1999

Právní věta: Předkupní právo spoluvlastníka věci (§ 140 obč. zák.) není pohledávkou, kterou by bylo třeba ve smyslu ustanovení § 20 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, přihlásit v konkursu; prohlášením konkursu toto právo nezaniká. Podá-li jiný účastník řízení než úpadce návrh na pokračování v řízení přerušeném prohlášením konkursu, stane se správce konkursní podstaty účastníkem řízení místo úpadce; okolnost, že úpadce později sám podal návrh na pokračování v řízení, není rozhodná. Podá-li (při dodržení postupu podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. c/ zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů) úpadce návrh na pokračování v řízení jako první, pak později podaný návrh dalšího účastníka, případně správce, již ze správce konkursní podstaty účastníka řízení místo úpadce nečiní.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.04.1998

Spisová značka: 2 Cdon 319/97

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs a vyrovnání, Předkupní právo

Předpisy: 40/1964 Sb. § 140 328/1991 Sb. § 14 odst. 1 písm. c) 328/1991 Sb. § 20

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Okresní soud Brno - venkov rozsudkem ze dne 6. září 1995 určil, že smlouva o převodu ideálních 30/100 budovy kanceláře na pozemku parc. č. 1202 a ideálních 30/100 sušky na pozemku parc. č. 1203 v D., uzavřená dne 1. prosince 1993 mezi žalovaným Zemědělským obchodním družstvem D. (v likvidaci), a žalovanou A., a. s., jejíž vklad byl proveden rozhodnutím katastrálního úřadu ze dne 23. prosince 1994, je neplatná. Soud prvního stupně dospěl po provedeném dokazování k závěru, že žalobkyně se právem dovolala relativní neplatnosti smlouvy (§ 40a obč. zák.), neboť žalované zemědělské obchodní družstvo svůj podíl převedlo, aniž umožnilo žalobkyni - spoluvlastnici nemovitostí (§ 140 obč. zák.) realizovat předkupní právo. Soud uzavřel, že naléhavý právní zájem žalobkyně na požadovaném určení ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. je dán, neboť žalobkyně nemá jinou možnost dosáhnout změny zápisů v katastru nemovitostí.

K odvolání žalované A., a. s., Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 4. června 1996 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl. Odvolací soud dospěl k závěru, že žalobkyně nemá naléhavý právní zájem na určení neplatnosti smlouvy (§ 80 písm. c/ o. s. ř.), neboť, i kdyby žaloba

byla úspěšná, ke změně zápisu v katastru nemovitostí by to nevedlo.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jímž se domáhá jeho zrušení a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Přípustnost dovolání opírá žalobkyně o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a f) o. s. ř. a § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř., přičemž uplatňuje dovolací důvody ve smyslu ustanovení § 241 odst. 3 písm. a) a d) o. s. ř. Dovolatelka především namítá, že právní zájem na určení neplatnosti smlouvy je ze zákona dán, neboť nemá jinou možnost, jak se dovolat relativní neplatnosti smlouvy; nemůže žalovat o vyklizení nemovitostí, neboť v nich sama sídlí, a nemůže žalovat ani o plnění z předkupního práva žalované A., a. s., protože ustanovení § 602 a násl. obč. zák. nelze pro tento případ použít ani analogicky a při existenci smlouvy ze dne 13. prosince 1993, kterou žalované zemědělské obchodní družstvo podíl na nemovitostech převedlo na žalobkyni (a kde řízení o zápisu vkladu do katastru nemovitostí dosud nebylo pravomocně ukončeno), by taková žaloba ani neměla význam. Napadený rozsudek tedy spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.), uzavírala dovolatelka.

Dovolací důvod podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. a) o. s. ř., založený na existenci vad řízení vypočtených v § 237 o. s. ř., je podle dovolatelky dán proto, že odvolací soud se dostatečně nevypořádal se skutečností, že na majetek žalovaného družstva byl dne 24. října 1995, pod čj. 26 K 318/94-110, Krajským obchodním soudem v Brně prohlášen konkurs. Tím mimo jiné skončila - ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. h) zákona o konkursu a vyrovnání (zákona č. 328/1991 Sb., ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb. a č. 12/1998 Sb.) - platnost plné moci zástupkyně žalovaného družstva; soud měl řešit otázku přerušování řízení, případně otázku pokračování v řízení na návrh správce konkursní podstaty nebo účastníků řízení (§ 14 odst. 1 písm. c/ zákona o konkursu a vyrovnání) a tím umožnit správci konkursní podstaty stát se účastníkem řízení místo úpadce (žalovaného družstva), uvádí se v dovolání. Za této situace, tvrdí dovolatelka, je řízení postiženo vadami podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a f) o. s. ř.

Současně dovolatelka, odvolávajíc se na ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání, podala návrh na pokračování v řízení.

Dovolání je v dané věci přípustné (§ 236 odst. 1 o. s. ř.), neboť bylo podáno proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé (§ 238 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Dovolání přitom bylo podáno včas, osobou oprávněnou - účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupenou advokátem, splňuje formální i obsahové znaky předepsané ustanovením § 241 odst. 2, věty první, o. s. ř. a opírá se o způsobilé dovolací důvody podle § 241 odst. 3 písm. a) a d) o. s. ř.

Nejvyšší soud svým rozsudkem zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovolání soud posuzuje z úřední povinnosti pouze vady vyjmenované v ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř., jejichž existence činí rozhodnutí odvolacího soudu zmatečným, a (je-li dovolání přípustné) jiné vady řízení, jestliže mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; jinak je oprávněn rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumat jen v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden, přičemž je vázán uplatněným dovolacím důvodem, včetně toho, jak jej dovolatel obsahově vymezil (§ 242 odst. 1 a 3 o. s. ř.).

Protože vady řízení podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a), b), d), e) a g) o. s. ř. tvrzeny nebyly a z obsahu spisu nevyplývají, je pro závěr o existenci dovolacího důvodu podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. a) o. s. ř. určující, zda řízení trpí vadami, na něž poukazuje dovolatelka.

Důvodem zmatečnosti podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je okolnost, že účastník řízení neměl procesní způsobilost a nebyl řádně zastoupen; podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř., je řízení zmatečné, jestliže účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem. Odnětím možnosti jednat před soudem je takový postup soudu, jímž znemožnil účastníku řízení realizaci těch procesních práv, která mu zákon přiznává.

Jak vyplývá z obsahu spisu, rozsudek soudu prvního stupně byl doručen všem účastníkům (jejich zástupcům) dne 5. října 1995 (srov. doručky u č. l. 26 spisu); žalovaná A., a. s., pak dne 20. října 1995 (srov. podání na č. l. 27 a obálku na č. l. 28) napadla rozsudek ve všech výrocích blanketním odvoláním, jež posléze odůvodnila podáním ze dne 22. února 1996 (č. l. 32). Podáním, došlým odvolacímu soudu 15. května 1996 (č. l. 35), pak JUDr. J. T. soudu oznámil, že byl usnesením Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 15. ledna 1996, čj. 26 K 318/94-123, ustanoven správcem konkursní podstaty žalovaného zemědělského družstva a že samo usnesení o prohlášení konkursu bylo vydáno dne 24. října 1995. Jmenovaný také soud upozornil, že podle ustanovení § 14 zákona o konkursu a vyrovnání se řízení v uvedené věci ze zákona přerušuje a že zatím nezamýšlí podat návrh na pokračování v řízení; k podání připojil fotokopii usnesení, kterým byl jmenován správcem konkursní podstaty úpadce - žalovaného družstva (č. l. 36). Odvolací soud přesto dne 4. června 1996 o věci jednal a rozhodl.

Jedním z účinků prohlášení konkursu je to, že řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, jejichž účastníkem je úpadce, se přerušují, ledaže jde o trestní řízení (v němž však nelze rozhodnout o náhradě škody), o řízení o výživném nezletilých dětí a o řízení o výkon rozhodnutí; s výjimkou řízení o pohledávkách, které je třeba přihlásit v konkursu, lze v řízení pokračovat na návrh správce konkursní podstaty, popřípadě ostatních účastníků řízení a správce konkursní podstaty se stává účastníkem řízení místo úpadce; úpadce může návrh na pokračování v řízení podat jen tehdy, nepodá-li jej správce ve lhůtě určené mu soudem, přičemž v tomto případě úpadce zůstává účastníkem řízení (srov. § 14 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání).

Předmětem řízení v této věci je určení neplatnosti kupní smlouvy, kterou Zemědělské obchodní družstvo D., v likvidaci, převedlo na žalovanou A., a. s., spoluvlastnický podíl na specifikovaných nemovitostech; žalobkyně tímto způsobem uplatňuje své - smluvními stranami podle jejího tvrzení opomenuté - předkupní právo (§ 140 obč. zák.).

Jelikož tento spor se ve svých důsledcích majetku patřícího do konkursní podstaty týká (jestliže by žalobkyně ve sporu uspěla, připadl by do konkursní podstaty podíl na nemovitostech a žalované A. by vznikla pohledávka uplatnitelná v konkursu - tedy proti podstatě), mělo prohlášení konkursu za následek přerušování řízení i v této věci.

Předkupní právo spoluvlastníka věci ve smyslu ustanovení § 140 obč. zák. pak není pohledávkou, kterou by bylo třeba ve smyslu ustanovení § 20 zákona o konkursu a vyrovnání přihlásit v konkursu; prohlášením konkursu toto právo nezaniká a při zpeněžení spoluvlastnického podílu úpadce na věci, ať již způsobem upraveným v ustanoveních o výkonu rozhodnutí soudem, nebo prodejem mimo dražbu (srov. § 27 zákona o konkursu a vyrovnání), k němu musí být přihlédnuto (srov. kupř. ustanovení § 338 odst. 2 o. s. ř.). Pohledávkou, kterou by bylo možné uspokojit v konkursu (a tudíž v konkursu přihlásit) není ovšem ani nárok na určení neplatnosti právního úkonu, nerespektováním předkupního práva spoluvlastníka odůvodněný; v takovém řízení lze proto pokračovat.

Účastníkem řízení přerušovaného prohlášením konkursu, v němž lze pokračovat na návrh příslušné osoby, se správce nestává jen v případě, že návrh na pokračování nepodal on sám ani některý z ostatních účastníků řízení (vyjma úpadce) a učinil tak po uplynutí lhůty určené správcem soudem úpadce sám. Podá-li jiný účastník než úpadce návrh na pokračování v řízení dříve, než tak po

marném uplynutí lhůty, stanovené správcí soudem, učiní (může učinit) úpadce, stane se správce účastníkem řízení místo úpadce, aniž by tento důsledek mohl úpadce zvrátit podáním vlastního (pozdějšího) návrhu na pokračování v řízení. Oproti tomu, podal-li (při dodržení postupu určeného ustanovením § 14 odst. 1 písm. c/ zákona o konkursu a vyrovnání) účinný návrh na pokračování v řízení úpadce jako první, později podaný návrh dalšího účastníka, případně správce, již ze správce účastníka řízení místo úpadce nečiní.

Návrh na pokračování v řízení o této věci učinila žalobkyně v dovolání, došlém soudu 30. září 1996. V dovolacím řízení proto mohlo být počínaje tímto datem pokračováno, s tím, že účastníkem řízení se stal ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání místo úpadce Zemědělského obchodního družstva D. (v likvidaci), shora označený správce konkursní podstaty.

Jak již bylo uvedeno výše, na majetek prvního žalovaného byl s účinky od 24. října 1995 prohlášen konkurs. Podle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění platném v době rozhodování odvolacího soudu (tj. ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb. a č. 84/1995. Sb.), bylo účinkem prohlášení konkursu, že řízení týkající se nároků na oddělené uspokojení nebo na vyloučení věci z konkursní podstaty bylo možné zahájit a v něm pokračovat jen proti správcí konkursní podstaty, a že jiná řízení se přerušovala; v těchto řízeních se pokračovalo na návrh správce konkursní podstaty úpadcova odpůrce nebo nerozlučného účastníka řízení, popřípadě úpadce, který mohl návrh podat, jen neučinil-li tak správce konkursní podstaty ve lhůtě určené soudem (srov. § 14 odst. 1 písm. c/ a d/ téhož zákona).

Přerušování řízení podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona o konkursu a vyrovnání v citovaném znění nastávalo ze zákona (tedy nikoliv na základě rozhodnutí soudu vydaného v tomto řízení), bez ohledu na to, zda soud o prohlášení konkursu na majetek účastníka řízení věděl. Po dobu přerušování řízení, tedy ode dne, kdy nastaly účinky prohlášení konkursu na majetek účastníka řízení, do dne, kdy byl oprávněným subjektem podán návrh na pokračování v řízení, se nekonají jednání a neběží lhůty (srov. § 3 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání v tehdejšího znění a § 111 odst. 1 o. s. ř.); soud v řízení nesmí vydat žádné rozhodnutí ani učinit jiný úkon.

V posuzovaném případě odvolací soud rozhodl o odvolání žalované A. proti rozsudku soudu prvního stupně, ačkoliv předmětem řízení byla věc týkající se majetku patřícího do konkursní podstaty úpadce, Zemědělského obchodního družstva D. (v likvidaci), a ačkoliv řízení ve věci bylo již dnem 24. října 1995 přerušeno a do dne vydání napadeného rozsudku odvolacího soudu nebyl žádným z oprávněných subjektů podán návrh na pokračování v řízení. Došlo tak k tomu, že odvolací soud pokračoval v řízení a vydal ve věci rozhodnutí v době, kdy tak učinit nemohl a nesměl; zda o prohlášení konkursu věděl či nikoli, tu žádný význam nemá (ze spisu přitom vyplývá, že soud tuto vědomost měl).

Popsané okolnosti ovšem nezakládají vadu řízení podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Úpadce prohlášením konkursu procesní způsobilost neztrácí; z okolnosti, že prohlášením konkursu zanikla (ve shodě s ustanovením § 14 odst. 1 písm. h/ zákona o konkursu a vyrovnání v tehdejšího znění) plná moc udělená úpadcem JUDr. D. (viz č. l. 22 spisu), též nelze dovozovat, že úpadce nebyl řádně zastoupen; jednak mohl i nadále jako účastník řízení jednat prostřednictvím svého statutárního orgánu (likvidátor ve smyslu § 13 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání v citovaném znění svou působnost za konkursu vykonávat nemohl), jednak mu nic nebránilo udělit po prohlášení konkursu novou procesní plnou moc jinému zástupci (s vědomím, že odměna za poskytování právních služeb nebude uhrazena z majetku podléhajícího konkursu).

To, že soud o věci jednal a rozhodl, aniž tak učinit mohl a směl, pak nezpůsobuje vadu řízení podle § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř. (jednáním o věci účastníku právo jednat před soudem odnímáno není); jde však o vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. U přípustného dovolání

existence této vady vede - aniž by to účastníci museli výslovně namítat (srov. § 242 odst. 3 a § 241 odst. 3 písm. b/ o. s. ř.) - k závěru, že napadené rozhodnutí je (ve smyslu ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř.) nesprávné.

Existence vady řízení ve smyslu ustanovení § 241 odst. 3 písm. b) o. s. ř. již činí zbytečným (předčasným) vyslovovat se k dovolacímu důvodu podle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. (takový postup by byl namístě, jen kdyby odvolací soud dospěl k právnímu posouzení věci procesně regulérním způsobem). Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 a 5 o. s. ř.). V další fázi řízení bude odvolací soud jednat jako s účastníkem řízení se správcem konkursní podstaty, kterému především doručí stejnopis odvolání.